

УДК 323.28

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОЇ ПОЛІТИКИ ЄС

Оксана Красівська, Юрій Присяжнюк

*Львівський національний університет імені Івана Франка
вул. Січових Стрільців, 19, м. Львів 79000, Україна,
тел. (032) 2394-132, yurprys@meta.ua*

Досліджено сучасний стан та перспективи розвитку туристичної політики ЄС в контексті пріоритетності напрямів функціонування туристичної галузі у ЄС. Розглянуто правову базу регулювання туристичної політики в ЄС для зростання конкурентоспроможності туризму і реалізації стратегії сталого розвитку.

Ключові слова: Європейський Союз (ЄС), туристична політика ЄС, перспективи.

Європейський туризм є пріоритетною сферою проведення спільної політики країн – членів ЄС у майбутньому. Процес, започаткований Висновками Ради ЄС від 21 червня 1999 р. “Туризм і зайнятість” і підтриманий іншими європейськими інституціями, дав поштовх діяльності усіх учасників європейського туризму¹. Європейська Комісія вважає, що для забезпечення життєздатності та конкурентоспроможності європейського туризму ще багато слід зробити. Зокрема, створити мережу, розроблену на Європейській Раді в Лісабоні, функціонування якої ґрунтуватиметься на методах відкритої координації діяльності усіх зацікавлених учасників, поглибити рівень знань про європейський туризм і його основних учасників та конкурентоспроможності

---

¹ *Enhancing tourism’s potential for employment: Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the Economic and Social Committee and the Committee of the Regions - Follow-up to the conclusions and recommendations of the High Level Group on Tourism and Employment // Official Journal. – 1999. – С 178. – 23.06. – Р. 0003 – 0013; European tourism: new partnerships for jobs: Conclusions and Recommendations of the High Level Group on Tourism and Employment, October 1998 <http://ec.europa.eu/enterprise/services/tourism/tourism-publications/documents/hlgreport_en.pdf>; Employment and Tourism: Guidelines for Actions <<http://europa.eu.int/comm/enterprise/services/tourism/tourism-publications/documents/luxfinrep.pdf>>; Reports on recommendations of Working groups on tourism and employment. <<http://europa.eu.int/comm/enterprise/services/tourism/policy-areas/workgroups.htm>>*

його підприємств, а також підтримувати сталий розвиток туризму, його потенціал щодо створення нових робочих місць.

Комісія наголошує на необхідності дотримуватись певної послідовності у провадженні політики ЄС у сфері туризму, залучаючи до цього всіх зацікавлених учасників: саму Європейську Комісію, країни-члени, регіональні і місцеві органи влади, підприємства туризму, асоціації і туристичні організації.

Оскільки туризм є надзвичайно важливим видом діяльності ЄС, Комісія приділяє особливу увагу підтримці конкурентоспроможності туризму і реалізації стратегії сталого розвитку, збереженню культурних і природних ресурсів, а також пошуків обміну інформацією і досвідом між зацікавленими сторонами². До ключових напрямів діяльності належать підтримка ефективного діалогу з індустрією туризму й іншими зацікавленими сторонами за допомогою щорічних туристичних форумів і розширення повноважень Консультативного комітету з туризму; створення функціональної мережі надання послуг, наприклад через компетентні центри (обсерваторії, навчальні і дослідницькі центри) на національному, регіональному і місцевому рівнях; забезпечення ефективного використання фінансових і нефінансових інструментів на рівні ЄС для досягнення позитивних результатів у сфері туризму, налагодження співпраці як з національними і регіональними органами владами, так і з туроператорами; підтримка сталого розвитку шляхом імплементації основних принципів “Порядку денного 21” (Agenda 21); поширення методів і засобів оцінки (показники та еталони якості), необхідних для контролю за якістю туристичних напрямків і послуг³.

Важливим для ЄС є формування власного позитивного іміджу як туристичного регіону шляхом втілення нової концепції співпраці між учасниками туристичної сфери, запровадження нових методів відкритої координації та пошуків взаємозв'язків у сфері туризму та між іншими групами зацікавлених учасників, між туристичними напрямами та їх представниками.

Сфера туризму має найкращі показники економічного розвитку у ЄС. Прогнози передбачають стабільне економічне зростання цієї сфери у ЄС темпами, що перевищать середньоекономічні показники. Це пояснюється подовженням у часі відпочинкової діяльності і зростанням її суспільної важливості в контексті глобального економічного зростання. За останні роки абсолютні показники витрат і рівня зайнятості щорічно зростають на 3%, а у секторах пов'язаних з туризмом, є навіть значно вищими. Такі темпи зростання

² Key issues of Commission Communication on Working together for the Future of European Tourism <<http://europa.eu.int/comm/enterprise/services/tourism/policy-areas/workgroups.htm>>

³ *Agenda 21 – Sustainability in the European Tourism Sector. Discussion document. European Tourism Forum 2002. – Brussels, 10.12.2002.*

<http://ec.europa.eu/enterprise/services/tourism/tourism_forum/documents/discussion_en.pdf>

європейського туризму спостерігаються завдяки зростанню туристичного попиту на урізноманітнені, вдосконалені послуги і на активну відпочинкову діяльність. Протягом останніх кількох років у Європі створено сто тисяч нових робочих місць на рік лише в готельному та ресторанному секторах⁴.

Європа характеризується найбільшим розмаїттям і густотою туристичних атракцій і є найбільш відвідуваним регіоном світу. Попри те, що європейський туризм має показники зростання нижчі за середні світові показники і показники окремих популярних у світі туристичних напрямів, очікується, що протягом наступних 20-25 років обсяги цієї галузі зростуть удвічі, а чисті доходи і витрати зростатимуть приблизно на 3% щороку. Рівень зайнятості зросте приблизно на 15% протягом наступних десяти років. Зрозуміло, що ці показники дещо відрізняться в різних країнах – членах ЄС⁵.

Зміни у демографічній структурі ЄС суттєво вплинуть на відпочинковий туризм. До 2020 р. осіб, віком понад 65 років, буде на 17 млн. більше. Зростатиме і кількість населення, яке більше аніж попередні покоління цінуватиме вищі стандарти життя, достаток і здоров'я. Особи віком 50-65 років, які вже фактично звільнились від своїх сімейних обов'язків, є дуже мобільними і зазвичай мають хороше фінансове становище, тому саме вони стануть важливим сегментом туристичного ринку.

Окрім економічних показників, зміниться структура попиту на різні види туризму. Очікується, що найбільше зросте туризм, пов'язаний з оглядом культурної та природної спадщини. Багато туристів мають спеціальні потреби, які треба враховувати і надати їм можливості повноцінно користуватись туристичними послугами. Окрім 10% населення ЄС, що є інвалідами, дедалі більше туристів, ймовірно, страждатимуть від зниження своєї мобільності через тимчасову непрацездатність або похилий вік.

Однією з найважливіших проблем відпочинкового туризму в ЄС є його залежність від пір року. Це погіршує умови праці, спричиняє неналежне забезпечення зайнятості, негативно позначається на рівні кваліфікації, якості послуг і діловій конкуренції, завантаженості комунікаційної інфраструктури і туристичних засобів. Удосконалення транспортних послуг і розвиток транспортної мережі, зростання ефективності єдиного ринку і доступності інформаційних засобів сприятиме збільшенню попиту на туристичну діяльність і послуги, а також зростанню мобільності громадян та інтернаціоналізації туристичних потоків.

Основними завданнями європейського туризму, його підприємств та туристичних напрямів на майбутнє є:

– розвиток транспорту та його вдосконалення відповідно до туристичних потоків;

⁴ *European Tourism: new partnerships for jobs*

<<http://europa.eu.int/comm/enterprise/services/tourism/#employment>>

⁵ Facts and Figures on tourism <http://www.hotrec.org/facts.html>

- сталий розвиток і захист навколишнього середовища;
- досягнення належної якості туристичних послуг; створення та ефективне використання новітніх інформаційних і комунікаційних технологій як основний фактор підтримки конкурентоспроможності; покращення умов праці та створення нових робочих місць.

ЄС та держави-члени повинні вдосконалювати програми та заходи центрів підтримки розвитку освіти, науки і досліджень у сфері туризму.

На рівні ЄС ведеться діяльність у сфері туристичної статистики. ВТО, Організація економічного співробітництва і розвитку та Євростат спільно створили нову систему показників – Туристичні супутникові рахунки (TSA – Tourism Satellite Accounts), з метою спростити і вдосконалити оцінку туристичної діяльності на національному рівні та її місце у глобальній економіці. У 2002 р. Євростат видав посібник з імплементації цієї системи.

Після розширення ЄС важливо, щоб стратегії, які застосовуються для втілення політики ЄС у сфері туризму аналогічно застосовувались і у країнах Європейської економічної зони і в країнах – кандидатах на членство. Ці країни повинні долучатись до здійснення цієї політики та відповідних заходів та сприяти створенню і поширенню методів та інструментів оцінки (показників та еталонів якості), необхідних для проведення належного моніторингу якості туристичних напрямів та послуг.

Наголошуючи на актуальності питання розвитку туризму у ЄС, пропонуємо перелік факторів, які було визнано такими, що впливають на формування та визначатимуть майбутній розвиток політики у сфері туризму⁶:

- Демографічні зміни. У Європі значно зростає кількість населення віком понад 60 років. Більшість з них є достатньо забезпеченими, живуть у хороших умовах, мають багато вільного часу – всі ці умови сприятливо впливають на бажання подорожувати. Але для людей похилого віку потрібні спеціальні маршрути і умови туристичних подорожей. Слід також враховувати, що 10% населення становлять люди з обмеженими фізичними можливостями, які теж є потенційними туристами і вимагають певних сприятливих умов.

- Молоді туристи. Дослідження показують, що більш ніж 20% подорожуючих у Європу на сучасному етапі становить молодь віком від 15 до 26 років (140 млн прибуттів на рік), що переважно пов'язане з навчанням і виїздами молодих осіб з нових країн-членів у старі.

- Розширення ЄС. Інтеграція нових країн-членів сприяє розвитку туризму у ЄС. Дослідження підтверджують, що це сприяє зростанню зайнятості та створенню нових робочих місць в Європі-27.

---

⁶ New Trends in Tourism: Report of the Workshop 3, European Tourism Forum, 15-16 October 2004, Budapest, Hungary, represented by Mr. Martin Lohmann, Member of Board IFN (International Friends of Nature) <http://www.etf2004budapest.hu/downloads/Report_WS3_eng.doc>

– Зміни в демографічній структурі населення та у ставленні до туризму спричинять формування нових туристичних продуктів. Передбачається зниження цін на авіап перевезення, що сприятиме зростанню кількості таких перевезень та ширшому доступу до них різних верств населення.

– Розвиток новітніх технологій сприятиме формуванню електронного ринку туристичних послуг e-market, який, своєю чергою, сприятиме доступу до цих послуг ширшого кола осіб завдяки зручності придбання та бронювання через мережу інтернет.

Але усі ці заходи вимагають певних умов. Тому при розробці політики ЄС у сфері туризму повинні враховуватись такі напрями і фактори:

– люди з обмеженими фізичними можливостями потребують спеціальних умов і засобів;

– молодь потребує спеціальних видів туристичних послуг: безпечні подорожі, культурний досвід, молодіжні обміни, мультикультурні заходи, заходи соціального та екологічного характеру, навчання. Окрім цього, молодь потребує спеціальних умов проживання, має спеціальні вимоги до транспорту і плати за нього;

– викликом для розвитку туризму в нових країнах – членах ЄС є окреслення їхньої сфери туризму на професійній основі, узгодження стандартів якості, збереження культурної та природної спадщини як основного активу розвитку туризму у цих країнах;

– усі авіалінії потребуватимуть забезпечення захисту споживачів своїх послуг для відшкодування авансу (включаючи податки та додатки) та репатріації споживачів, які зазнали шкоди через авіакомпанію;

– обов'язки щодо створення відповідного простору для діяльності усіх зацікавлених у сфері авіатранспорту (авіалінії, аеропорти та туроператори) покласти на Європейську Комісію.

Спробуємо з'ясувати позитивні і негативні наслідки впливу цих напрямів у туристичній політиці. Більшість з них сприятиме формуванню нового виду попиту в туризмі, а отже, сприятиме створенню нових робочих місць та зростанню ВВП, особливо у нових країнах-членах. Але водночас вони матимуть несприятливий вплив на навколишнє середовище та соціальне забезпечення у сфері туризму.

Під впливом авіатранспорту все більше змінюється клімат; додаткові напливи туристів призведуть до негативних наслідків для збереження культурних і природних пам'яток. Низька ціна на авіап перевезення негативно вплине на зайнятість у транспортній сфері та її соціальне забезпечення. Позначається це і на захисті споживачів у випадку фінансового краху дешевих авіаліній чи невиконання послуг, передбачених туроператором.

Водночас, туризм має можливість сприяти захисту навколишнього середовища та зменшенню бідності. Туризм може також підвищити громадську свідомість щодо важливості захисту навколишнього середовища та залучити якомога більшу кількість населення до співпраці у вирішенні питань екології.

Зазначимо, що туризм також зазнає збитків від забруднення навколишнього середовища, спричиненого іншими сферами діяльності (наприклад, забруднення води), а тому зацікавлений у запровадженні механізмів його захисту.

Підтвердженням зростання важливості розвитку туристичної політики у ЄС стала європейська конференція міністрів туризму під назвою “Туризм – ключ до зростання та зайнятості у Європі” (20-21 березня 2006 р., Відень, Австрія), яка об’єднала міністрів туризму 25 країн – членів ЄС, країн-кандидатів, держав Європейської економічної зони та західно балканських держав, представників міжнародних і європейських організацій та сфери туризму. Конференція була скликана для обговорення питання зростання та зайнятості як складових розвитку сфери туризму у Європі в майбутньому⁷.

У доповіді Віце-президента Європейської Комісії, відповідального за підприємництво і промисловість, до яких належить туризм, Г. Ферхойгена на цій конференції, йдеться про те, що туризм, разом з дотичними видами діяльності, є однією з найбільших і найдинамічніших галузей економіки ЄС⁸. Він відіграє важливу роль у намірах досягнути оновлених цілей Лісабонської стратегії, створити більше нових робочих місць і забезпечити добробут громадян Європи. Комісар нагадав, що у жовтні 2005 р. на Європейському туристичному форумі він оголосив про запровадження оновленої європейської туристичної політики, яка базуватиметься на співпраці усіх зацікавлених у розвитку туризму сторін. Європейська Комісія прийняла цю політику, основною метою якої стало покращення конкурентоспроможності сфери туризму та створення нових робочих місць через сталий розвиток туризму у Європі та світі. Г. Ферхойген наголосив на деяких важливих напрямках політики у сфері туризму, втілення яких залежить від усіх учасників цього процесу, серед них краще регулювання, яке передбачає розробку загальної стратегії для вдосконалення європейського законодавства у сфері туризму та пошуків співпраці між загальноєвропейським та національними рівнями туристичної політики.

Варто підкреслити, що питання туризму включені в усі дотичні політики ЄС, а, узгодженість цих заходів щодо впливу на сферу туризму контролюється. Щороку при розробці Робочої Програми Європейської Комісії визначаються заходи, які впливають на туризм, оцінюється їх врахування при розробці нормативно-правових актів. Ще одним важливим аспектом є включення туризму до сфери підтримки Європейських фінансових інструментів.

Сталий розвиток європейського туризму спрямований на підтримку пріоритетних сфер економічних, соціальних перетворень і питань охорони

⁷ *Tourism – Key to Growth and Employment in Europe: Speech/06/186 Verheugen Günter Vice-President of the European Commission responsible for Enterprise and Industry, European Tourism Ministers’ Conference, Vienna, 21 March 2006, Reference: Date: 21/03/2006*

<http://ec.europa.eu/comm/commission_barroso/verheugen/speeches/speeches_en.htm>

⁸ Там само.

навколишнього середовища. Ще одним напрямом політики ЄС у сфері туризму є сприяння прозорості європейського туризму, що досягається шляхом координації та узгодженості дій як приватного, так і державного секторів.

Отже, перспективними напрямами розвитку туристичної політики ЄС є краще регулювання, яке передбачає розробку загальної стратегії для вдосконалення європейського законодавства у сфері туризму та поглиблення співпраці загальноєвропейського і національного рівнів туристичної політики; включення питань сфери туризму в усі дотичні політики ЄС та перевірка узгодженості цих заходів щодо впливу на сферу туризму (відповідно до цього щороку при розробці Робочої програми Європейської Комісії визначаються заходи, які впливають на туризм та оцінюватиметься їх врахування при розробці нормативно-правових актів); включення сфери туризму до сфери підтримки Європейських фінансових інструментів; сталий розвиток європейського туризму, спрямований на підтримку пріоритетних сфер економічних, соціальних перетворень і питань охорони навколишнього середовища; сприяння прозорості європейського туризму, яке досягається шляхом координації та узгодженості дій як приватного, так і державного секторів.

Політика ЄС у сфері туризму покликана сприяти зайнятості та забезпечувати конкурентоспроможність європейського туристичного ринку. Сфера туризму, спираючись на малі та середні підприємства, найбільше придатні для адаптації та перекваліфікації в умовах ринкової економіки, створює велику кількість робочих місць.

Туристична політика ЄС набирає обертів, визначаючи для себе напрями та об'єкти докладання зусиль, визначаючи групи потенційних учасників і виконавців. Лісабонський договір наділяє ЄС координувальними, узгоджувальними та доповнювальними компетенціями у питаннях формування та реалізації політики у сфері туризму, що дає їй змоги продовжувати розпочату діяльність. У цьому контексті важливого значення набуває координація та узгодження основних положень національних політик у сфері туризму та впровадження стратегії сталого розвитку туризму.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Enhancing tourism's potential for employment: Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the Economic and Social Committee and the Committee of the Regions - Follow-up to the conclusions and recommendations of the High Level Group on Tourism and Employment // Official Journal. – 1999. – С 178. – 23.06. – Р. 0003 - 0013.

2. European tourism: new partnerships for jobs: Conclusions and Recommendations of the High Level Group on Tourism and Employment, October 1998
<http://ec.europa.eu/enterprise/services/tourism/tourism-publications/documents/hlgreport_en.pdf>

3. Employment and Tourism: Guidelines for Actions
<<http://europa.eu.int/comm/enterprise/services/tourism/tourism-publicatons/documents/luxfinrep.pdf>>

4. Reports on recommendations of Working groups on tourism and employment .
<<http://europa.eu.int/comm/enterprise/services/tourism/policy-areas/workgroups.htm>>

Agenda 21 – Sustainability in the European Tourism Sector. Discussion document. European Tourism Forum 2002. – Brussels, 10.12.2002.
<http://ec.europa.eu/enterprise/services/tourism/tourism_forum/documents/dscussion_en.pdf>

5. European Tourism: new partnerships for jobs
<<http://europa.eu.int/comm/enterprise/services/tourism/#employment>>

Facts and Figures on tourism <http://www.hotrec.org/facts.html>

New Trends in Tourism: Report of the Workshop 3, European Tourism Forum, 15-16 October 2004, Budapest, Hungary, represented by Mr. Martin Lohmann, Member of Board IFN (International Friends of Nature) <http://www.etf2004budapest.hu/downloads/Report_WS3_eng.doc>

Tourism – Key to Growth and Employment in Europe: Speech/06/186 Verheugen Günter Vice-President of the European Commission responsible for Enterprise and Industry, European Tourism Ministers' Conference, Vienna, 21 March 2006, Reference: Date: 21/03/2006
http://ec.europa.eu/comm/commission_barroso/verheugen/speeches/speeches_en.htm

MODERN STATE AND PROSPECTS OF THE EU TOURISM POLICY DEVELOPMENT.

Oksana Krayevska, Yuriy Prysiazhniuk

*Ivan Franko National University of Lviv,
Sichovykh Striltsiv St., 19, Lviv, 79000, Ukraine,
Tel. (032) 2394-132, yurprys@meta.ua*

The modern state and prospects of the EU tourism policy development in the context of the functioning of the EU tourism industry priority areas are investigated in this article. The legal framework of the regulation of the EU tourism policy in order to increase the competitiveness of tourism and realize the strategy of sustainable development are considered there.

Keywords: European Union (EU) the EU tourism policy, prospects.

**СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ
ТУРИСТИЧЕСКОЙ ПОЛИТИКИ ЕС**
Оксана Краевская, Юрий Присяжнюк

*Львовський національний університет імені Івана Франко
ул. Сичовых Стрільців, 19, м. Львов 79000, Україна,
тел. (032) 2394-132, yurprys@meta.ua*

Исследовано современное состояние и перспективы развития туристической политики ЕС в контексте приоритетности направлений функционирования туристической отрасли в ЕС. Рассмотрено правовую базу регулирования туристической политики в ЕС для роста конкурентоспособности туризма и реализации стратегии устойчивого развития.

Ключевые слова: Европейский Союз (ЕС), туристическая политика ЕС, перспективы.

*Стаття надійшла до редколегії 05.10.2011
Прийнята до друку 22.11.2011*